

Datum: 2024-05-23

Geachte leden van de tweede kamer hier aanwezig,

Dank voor de uitnodiging om met jullie in gesprek te mogen gaan, samen met vele anderen, over jeugdigen die niet worden vastgehouden door het onderwijs. Graag ben ik vandaag hun stem, alhoewel deze stemmen wat mij betreft hier aan de besluitvormingstafel met ons horen te zitten (en niet alleen vandaag maar als vast gegeven). In het gedeelte waarop jullie mij hebben uitgenodigd zal het gaan over de jeugdigen. In voorliggende jaren deed ik samen met mijn collega en diverse partners onderzoek naar Agora Underground. In het vooronderzoek zijn we in gesprek gegaan met ouders, jongeren en kinderen die al geruime tijd thuis zaten omdat het onderwijs hen niet vast heeft gehouden. Vervolgens hebben we Agora Underground een aantal jaren gevolgd.

De bevindingen, proces en uitwerking van het onderzoek (case-study) vindt u in bijgevoegde link: [2023-Jonge-thuiszitters-uit-de-schaduw-def.pdf \(viaa.nl\)](#).

Tevens vindt u hierbij een link met het verhaal van Leo. Wat die met deze doelgroep te maken heeft, hoort u via bijgesloten link. [Terugblik 10 april 2024: Jonge thuiszitters uit de schaduw - Stop met toekijken! Wat doe jij? - Hogeschool Viaa](#)

Omdat het begrijpelijk is dat u niet alle onderzoeken kunt lezen geef ik, ook namens mijn collega's, graag het overzicht van de belangrijkste bevindingen uit het onderzoek.

De basis van goed onderwijs begint met relatie, die opgebouwd wordt uit wederkerigheid. Dit betekent dat er voortdurend interesse en aandacht is om de leerling en de mens te willen leren kennen. Luisteren vraagt het zich tot de ander wenden (Meijer et al., 2022). Vanuit het onderzoek zijn de volgende handvatten mee te geven: De basis voor goed onderwijs begint met relatie. Voor de leerlingen van Underground gaat het om vertrouwen, gezien en gehoord worden. Het voorliggende onderzoek doet hiermee geen nieuwe ontdekking, maar sluit aan bij bestaand onderzoek, zoals bijvoorbeeld Ryan en Deci (2000) dat hebben gedaan. Wel is er een verrijking: leerlingen op een diepere laag begeleiden. Coaches luisteren goed naar de leerlingen en gaan op zoek naar waarden en drijfveren. Zij tonen daarin een pedagogische sensitiviteit (Bastiaanse, 2022) die noodzakelijk is om te verbinden met leerlingen en gezamenlijk na te denken over het proces van leren en ontwikkelen. Tegelijkertijd zegt een van de coaches: "er gaat veel goed in het onderwijs. We hoeven het niet voor alle leerlingen anders te doen en voor de meeste leerlingen is er een passende keuze in hun omgeving". Vanuit de kernmerken van Underground zijn de volgende handvatten te geven: De basis voor goed onderwijs begint bij relatie; er wordt gezorgd voor maatwerk; uitgangspunt is dat leerlingen nieuwsgierig en leergierig zijn; en er wordt een veilige omgeving gecreëerd. Naast deze kenmerken is er in de interviews met de leerlingen ook gevraagd naar hun inzicht in hoe het onderwijs anders zou kunnen, zodat het onderwijs beter kan aansluiten op leerlingen zoals zij. Deze hebben we onderverdeeld in aanbevelingen voor leraren, voor de scholen en aanbevelingen voor het onderwijsbeleid.

Aanbeveling voor de leraar

Vanuit dit onderzoek wordt geadviseerd om als leraar bewust pedagogisch sensitief te zijn. Leraren dienen zich te realiseren dat er leerlingen zijn die niet tot leren komen als ze niet gehoord worden. Relatie gaat voor prestatie. Wees alert op signalen van ouders. Weet waar of bij wie je op school terecht kunt, als leerlingen signalen vertonen die horen bij een ontwikkelingsvoorsprong of hoogbegaafdheid. Durf deze leerlingen en hun ouders authentiek te benaderen. Hiermee wordt bedoeld dat leraren alert zijn en zich bewust zijn wat er nodig is voor leerlingen die uitvallen of dreigen uit te vallen. Begeleid leerlingen niet alleen op zichtbaar gedrag en resultaat maar ga het gesprek aan over welbevinden, veerkracht, en identiteitsontwikkeling. Bevraag de drijfveren van leerlingen. Heb een houding van generatief luisteren. Waarbij horen verdiept wordt door echt te leren verstaan en in gezamenlijkheid nieuwe wegen worden ingeslagen met de leerling. Deze wil namelijk echt worden gehoord. Heb oprechte aandacht en betrokkenheid. Coach vanuit je hart, vanuit jouw kern.

Aanbeveling voor de scholen

Vanuit dit onderzoek is aanleiding om scholen inclusiever te maken. Dit betekent dat er evenredig aandacht is voor zowel welbevinden, relatie en identiteitsontwikkeling als prestaties zoals bekend vanuit leerlingvolgsystemen. Leerlingen geven aan dat het ‘waarderen’ op resultaat voorbijgaat aan wie ze zijn, wat ze voelen en wat ze nodig hebben. Scholen dienen zich bewust te zijn dat het gaat om ‘whole child development’ en niet slechts om prestaties. Veelal geven schoolplannen en –visies een brede vorming- en ontwikkeling weer maar wordt dat door leerlingen niet als zodanig ervaren. Maak als school werk van je visie en doe wat goed is in de praktijk. Durf authentiek te zijn en timmer je beleid niet volledig dicht. Sommige leerlingen hebben echt wat anders nodig dan het regulier beschreven schoolplan. Aanbevolen wordt om te zorgen voor goede contactmogelijkheden tussen leraren de leerlingen en hun ouders. Houd er rekening mee dat niet elke leerling hetzelfde nodig heeft, maar dat sommige leerlingen beduidend meer nodig hebben op het gebied van relatie en autonomie dan anderen. Vanuit de ervaring in Underground wordt ook de beschikbaarheid als aandachtspunt genoemd. Is er op elk moment een luisterend oor binnen de school? Op schoolniveau zou ‘beschikbaarheidstijd’ mogen worden geïntroduceerd. Waardoor leerlingen en ouders weten wanneer er altijd iemand aanwezig is om contact mee te zoeken en waar leerlingen en ouders terecht kunnen.

Aanbeveling voor het onderwijsbeleid

Ieder kind heeft leerrecht. Het onderwijs dient zo vormgegeven te worden dat ieder kind onderwijs krijgt en mogelijkheden voor ontwikkeling. Dit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid en vraagt inspanning van gemeenten, samenwerkingsverbanden, jeugdzorg- en jeugdgezondheidsinstellingen (Lubberman et al., 2019). Wanneer we blijven spreken over inclusie en passend onderwijs, dan is het onderwijs niet inclusief. Er moet uitgegaan worden van het feit dat iedereen in onderwijs altijd mee kan doen, ongeacht fysiek/psychische uitdagingen. Onderwijs is een oefenplaats voor het in de wereld komen (Berding, 2019). Dus elk kind is participant, altijd. Uitsluiting in het onderwijs kan daardoor niet omdat dit betekent dat er gelijktijdig uitsluiting plaatsvindt van de maatschappij. Het recht wordt dan geschonden. Dit vraagt om doordenking van nieuwe wetgeving rond onderwijs en vervanging van de Leerplichtwet uit 1969. Wellicht een mooie uitdaging voor het werkveld en het Ministerie van OCW anno 2023 (Ministerie van OCW, z.d.). Argyris (1999) noemt dat het herhalen van fouten of ongewenste situaties voorkomen dient te worden door te zoeken naar de wortel van het probleem. Zijn concept noemt hij ‘Double-Loop Learning’, waarbij onderzoek gegaan wordt naar de verandering van leidende principes binnen de situatie. De sleutel bij de thuiszittersproblematiek lijkt te liggen bij de leerplichtwet. Een nieuwe wet met als uitgangspunt ‘leerrecht’ die mogelijkheden biedt voor initiatieven als Underground, zal voor veel thuiszitters nieuw perspectief bieden en hen geven waar ze recht op hebben: onderwijs. Het is van belang om de definitie van onderwijs en leren breed te formuleren. Zodat er mogelijkheden geboden worden voor online en offlineonderwijs. We mogen hier leren van de tijd van Covid19. Meer onderzoek hiernaar wordt aanbevolen.

Tot slot opgemerkt dat een heldere definitie van thuiszitters noodzakelijk is voor het goed vorm kunnen geven van onderwijs met deze leerlingen en zoals van den Berg (2022) stelt, dient kwaliteit voor het goed begeleiden van jeugdigen die niet worden vastgehouden door het onderwijs, te worden opgehaald bij diezelfde jeugdigen. Hun stem horen, luisteren en leren en vervolgens gaan leiden om beleid toepasbaar te maken.

Vriendelijke groeten,

Ingrid Paalman-Dijkenga / Lector Goede Onderwijspraktijken, Hogeschool Viaa, Zwolle.